

MARGIT GENNSER:

Den amerikanska drömmen och den svenska

Vid San Diego-universitetet i Kalifornien har man gjort en långtidsstudie över flyktinganpassningen inom fem olika flyktinggrupper från Sydostasien. De unga flyktingarna har klarat sig förvånansvärt bra och tillhör i stor utsträckning topp eleverna vid High School. Bakom detta ligger i många fall stora uppoffringar från föräldrarnas sida.

Slutsatsen blir att familj och arbetsetik är nyckeln till framgång och denna i sin tur leder till assimilering och anpassning.

Kan de senaste decenniernas svenska tendens att nedvärdera familjen påverka invandrarnas anpassning? Kan det vara så, att välmenande myndigheter förhindrar anpassning och hindrar flyktingarnas "mänskliga kapital" att göra sig gällande?

Civilekonom Margit Gennser är moderat riksdagsman.

Ända sedan pilgrimsfädernas dagar in i vår tid har USA framför alla länder varit invandrarlandet. Detta har gällt också de senaste årtiondena.

I USA finns i dag 1 miljon kubaner. Flykten från Kuba hade sin första topp 1959–1962 för att sedan ta fart i början av 80-talet, då USA tog emot en stor grupp kubanska båtflyktingar.

I Kalifornien finns i dag ca 300 000 flyktingar från Sydostasien och i San Diego County utgörs befolkningen till hela 2 procent av invandrare från Vietnam, Laos och Kambodja. Denna nya flyktinggrupp är nu ungefär lika stor som den kubanska.

Vid sidan om dessa folkgrupper med erkänd flyktingstatus finns stora grupper av invandrare som lämnat terrorn i Mellan- och Sydamerika. Los Angeles har efterträtt New York, som den första anhalten för alla dem som söker en fristad i USA.

Hur har det gått?

Hur har det gått för 70- och 80-talets flyktingar till USA? Är det möjligt för en primitiv bonde från Laos bergstrakter att anpassa sig i det utvecklade Kalifornien?

Svaret är ja! Flyktingar med denna bakgrund har förhållandevis snabbt vuxit in i det amerikanska samhället. Det kan bland annat utläsas av en långtidsstudie över flyktinganpassning, som genomförts av professor Rubén G Rumbaut, San Diego State University.

Studierna inriktades på fem olika flyktinggrupper, vietnameser, vietnameser av kinesiskt ursprung, khmerer, laotier samt slutligen flyktingar från Hmong-folket, ett primitivt jordbruksfolk från Laos.

De unga flyktingarna

De unga flyktingarna från Sydostasien har klarat sig förvånansvärt bra. Rumbauts undersökningar visar t ex att en oväntat stor andel vietnamesiska ungdomar som utexaminerats från High School tillhörde topp eleverna.

Som prestationsmätare användes det standardiserade GPA-testet. 53,7 procent av de vietnamesiska eleverna hade medelpoäng över 3, följt av kines-vietnameserna (48,9 procent) och flyktingar från Hmong-folket (40,4 procent).

*Framgången hos de unga invand-
rarna bottnar i en fast kulturell och
social tradition med patriarkaliskt
familjesystem.*

Framgången fortsätter vid universitet. Vid Harvard uppgick de nyintagna asiatiska studenterna till 14 procent, vid MIT till 20 och vid University of California, Berkeley till den förvånansvärda siffran 25 procent.

... och de vuxna

Ser man till hela gruppen flyktingar — ungdomar och vuxna — visar det sig att 90 procent av dem behärskar engelska efter 5 år. Mindre än hälften förstod språket när de kom till USA. Vietnameserna som genomsnittligen hade högre utbildning än övriga flyktingar anpassade sig snabbare. Arbetslösheten bland de vuxna flyktingarna var betydligt högre än bland de infödda amerikanerna. Hade de arbete, var det i första hand inom industrin och servicenäringar. Vietnameser som i sitt hemland uppehållit kvalificera-

de befattningar påträffades ibland i motsvarande befattningar i USA men lika ofta hade de fått nöja sig med mindre kvalificerade jobb. Den kinesiska befolkningsgruppen innehöll en icke obetydlig grupp egenföretagare.

Att lyckas eller misslyckas

Rumbaut konstaterar att framgången bland de unga vietnameserna, kineserna och hmong bottnar i en fast kulturell och social tradition med patriarkaliskt och hierarkiskt familjesystem, hos hmong-folket utsträckt till ett klansystem.

Föräldrarna är villiga till stora självoffringar för sina barn och deras framgångar. Samtidigt är de unga, när de väl lyckats i studier och arbetsliv, helt inställda på att bidra till föräldrarnas och de yngre syskonens försörjning.

Familjesammanhållningen skapar inte endast kulturell och historisk kontinuitet. Den skapar också press på ungdomarna att prestera bra i skola och vid universitet. Ekonomin är familjebaserad. Alla inkomster läggs i en gemensam pott. Detta underlättar för familjen som helhet att få små inkomster att räcka till en någorlunda dräglig tillvaro.

Den fasta familjeanknytningen skapar givetvis också problem, t ex vid äktenskap mellan exempelvis en vietnames och en amerikanska. Det är ofta svårt att acceptera makens bindning, även ekonomiskt, till sin släkt.

I motsats till nu nämnda flyktinggrupper har laotierna och khmererna ingen fast storfamiljstradition. Skilsmässor är inget ovanligt bland khmerer och laotier och föräldrarna utövar mindre social kontroll över sina barn, disciplinen är

Den amerikanska drömmen och den svenska

slappare och kraven på ansvar ställs lägre. Detta tycks leda till att laotierna betydligt lättare attraheras till amerikanska subkulturer, typ punkare.

Till detta kommer att de khmeriska familjerna genom Pol Pot-regimens terror nästan helt slagits sönder. De flesta familjer består endast av en förälder. Många barn och ungdomar kommer utan nära anhörig till USA. De bryter sig också snabbt ut från sina "surrogatfamiljer" och skapar egna hushåll med ökad social och ekonomisk sårbarhet som följd.

Ytterligare en faktor av betydelse: Khmerer och laotier kom i huvudsak från de lägre samhällslagren. Den kambodjanska och laotiska överklassen flydde nämligen till Frankrike, där de sedan kolonialtiden hade goda förbindelser.

Rumbaut påpekar i sin studie att existensen av framgångsrika företrädare i den egna gruppen inte kan underskattas. De tjänar som sporre för de ambitiösa nykomlingarna samtidigt som deras framgång tydligt demonstrerar vilka möjligheter som finns.

Framgång och assimilering

Den indokinesiska befolkningen visade sig sällan ha problem med knark, stölder eller vandalism, däremot avstängdes de från skolan oftare än andra flyktingar på grund av slagsmål. Denna typ av våld tycktes också öka under den första hälften av 80-talet. En av orsakerna var ett begynnande missnöje med asiaternas överlägsna studieresultat. Framgång skapar lätt ovilja och avundsjuka.

Hur påverkade den amerikanska kulturen flyktingarna? "Amerikaniseringen" kommer så småningom. Redan i Rum-

bauts undersökning fanns skillnader mellan ungdomar, som kom till USA före respektive efter puberteten. De yngre fick mycket till skänks – språket och inte minst kunskap om de amerikanska spelreglerna. Trots detta klarade de äldre skolan väl så bra. Motivationen – flyktingsituationen – satt djupare.

Så kan man av Rumbauts undersökningar göra sig en föreställning om hur utvecklingen kan gestalta sig från "ny invandrare" till assimilerad amerikan. Den första tiden utgör familjen en nödvändig kraftkälla. Att utan familjens stöd skapa ett nytt liv och glömma tidigare lidanden

---

*I Sverige är ambitionen att flykting-
en snarast möjligt ska anpassas till
kollektivet.*

---

och oförrätter är svårt. Khmerernas problem i USA illustrerar detta. Framgång kräver också oftare hårt och självupppoffrande arbete av föräldrarna, som i sin tur har stora krav på barnens arbetsetik. Men när sedan ansträngningarna börjar bära frukt börjar andra krav på livet, mer amerikanska krav, göra sig gällande. Assimileringsprocessen kommer i gång ganska snabbt. De observerade skillnaderna i attityder hos ungdomar som kom till USA före och efter puberteten tyder på detta.

De senaste årtiondenas flyktingström har visat att den amerikanska drömmen lever kvar. Människor kan – även flyktingar som mist sitt land, sin kultur, sitt språk och alla sina ägodelar – skapa en ny och bättre existens. Familj och arbets-

etik är nyckeln till framgång och framgången leder i sin förlängning till assimilering och anpassning.

Den svenska drömmen?

Sverige betecknas i många sammanhang som det "perfekta" flyktinglandet. Vår flyktingmottagning är på många sätt bättre organiserad än exempelvis den i USA. I Sverige ska en flykting snarast möjligt beredas god bostad enligt normalsvensk standard och inkomsterna ska i princip motsvara socialtjänstlagens normer. Ambitionen är att flyktingen snarast möjligt ska anpassas till kollektivet. Flyktingens ambitioner ska underordnas myndigheternas.

Skolan ställer upp med välorganiserad hemspråksundervisning och de vuxna flyktingarna är berättigade till en ambitiös svenskundervisning. Ändå hör vi mera sällan talas om de verkligt stora

"flyktingframgångarna". The New Whiz Kids" — de nya underbarnen — som Time kallar de asiatiska amerikanerna lyser i stort sett med sin frånvaro i Sverige?

Beror kanske framgång ändå till slut mer på immateriella än materiella förhållanden? Kan de senaste decenniernas svenska tendens att nedvärdera familjen påverka invandrarnas anpassning?

Kan det vara så att välfärdsstatens förkärlek att ta över uppgifter, som skulle kunnat omhändertas av familjen själv, blir ännu mer problematisk för flyktingfamiljerna? Kan det vara så att välmenande myndigheter förhindrar anpassning och hindrar flyktingarnas "mänskliga kapital" att göra sig gällande? I så fall är det hög tid för Sverige att tänka om. Vi har inte råd att gå miste om den arbetsvilja och de prestationer flyktingarna kan ge vårt land. Sverige kommer nämligen att vara det pensionärstätaste landet i Västeuropa i början av 2000-talet.